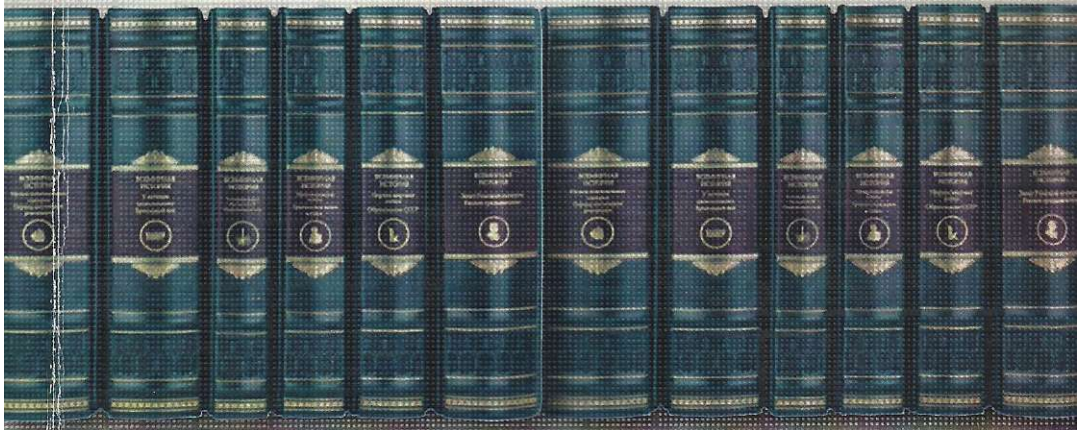

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ДІАГНОСТИКА ЯКОСТІ ОСВІТИ У ПЕДАГОГІЧНОМУ ЗВО

Навчально-методичний посібник

Частина 4
Психолого-педагогічна діагностика
дітей дошкільного віку

А5

Міністерство освіти і науки України
Департамент науки і освіти
Харківської обласної державної адміністрації
Комунальний заклад
«Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ДІАГНОСТИКА ЯКОСТІ ОСВІТИ У ПЕДАГОГІЧНОМУ ЗВО

Навчально-методичний посібник

Частина 4

Психолого-педагогічна діагностика дітей дошкільного віку

За загальною редакцією
доктора педагогічних наук, професора
Г. Ф. Пономарьової

КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
"ХАРКІВСЬКА ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНА
АКАДЕМІЯ" ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ
БІБЛІОТЕКА
корпус №1

767 11 9

Харків
ДИСА ПЛЮС
2018

378.005.6:373.2.091:159.922.7(072)

П 86

УДК 378: 005.6:[373.2.091:159.922.7] (072)

П 86

Рецензенти:

Цвєткова Г. Г., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки і психології дошкільної освіти та дитячої творчості Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова;

Курінна С. М., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри дошкільної освіти та соціальної роботи Донбаського державного педагогічного університету.

*Рекомендовано до друку науково-методичною радою
Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради
(Протокол № 1 від 27.08.2018 р.)*

П 86 Психолого-педагогічна діагностика якості освіти у педагогічному ЗВО : навч.-метод. посібник / А. А. Харківська, Л. О. Петриченко, М. В. Роганова, Т. В. Отрошко, Х. А. Шапаренко, С. В. Пехарєва, А. І. Чаговець, Л. В. Балла ; за заг. ред. Г. Ф. Пономарьової; Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради. – Харків : ДИСА ПЛЮС, 2018. – Ч. 4 : Психолого-педагогічна діагностика дітей дошкільного віку. – 308 с.

ISBN 978-617-7645-40-4

Навчально-методичний посібник охоплює широке коло питань дошкільної освіти, включаючи базові аспекти процесу психолого-педагогічної діагностики дітей дошкільного віку, а саме: діагностику визначення рівня засвоєння вихованцями вимог Базового компонента дошкільної освіти за освітніми лініями.

У навчально-методичному посібнику розкрито сучасні вимоги до професійної підготовки магістрів дошкільної освіти, визначено особливості психологічної діагностики розвитку дітей у змісті підготовки магістрів дошкільної освіти, систематизовано доступні й інформативні методи дослідження дошкільників, що використовуються для визначення основних критеріїв психо-фізичного розвитку та підготовки до навчання у школі.

Посібник призначений для студентів, магістрантів, аспірантів, викладачів закладів вищої освіти, працівників закладів дошкільної освіти, а також для тих, кого цікавлять питання діагностування особистості дошкільника.

УДК 378: 005.6:[373.2.091:159.922.7] (072)

ISBN 978-617-7645-40-4

© Пономарьова Г. Ф., Харківська А. А.,
Петриченко Л. О., Роганова М. В.,
Отрошко Т. В., Шапаренко Х. А.,
Пехарєва С. В., Чаговець А. І.,
Балла Л. В., 2018

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДО РОБОТИ З ДІАГНОСТИЧНИМ ІНСТРУМЕНТАРІЄМ	7
1.1. Сучасні вимоги до професійної підготовки магістрів дошкільної освіти	7
1.2. Психологічна діагностика розвитку дітей у змісті підготовки магістрів дошкільної освіти	20
РОЗДІЛ 2. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	29
2.1. Психолого-педагогічне вивчення дітей молодшого дошкільного віку (3–4 роки)	29
2.2. Психолого-педагогічне вивчення дітей середнього дошкільного віку (4–5 років)	41
2.3. Психолого-педагогічне вивчення дітей старшого дошкільного віку (5–6 років)	57
РОЗДІЛ 3. ТЕХНОЛОГІЯ ПРОВЕДЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДІАГНОСТИКИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	75
3.1. Психологічний інструментарій для здійснення діагностики психічних пізнавальних процесів дітей дошкільного віку	75
3.2. Психолого-педагогічний інструментарій визначення індивідуально-психологічних особливостей дітей дошкільного віку	113
РОЗДІЛ 4. ДІАГНОСТИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ІЗ ОСНОВНИХ МЕТОДИК ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЗА ОСВІТНИМИ ЛІНІЯМИ БАЗОВОГО КОМПОНЕНТА	138
4.1. Діагностика за освітньою лінією «Особистість дитини»	138
4.2. Діагностика за освітньою лінією «Дитина в природному довкіллі»	167
4.3. Діагностика за освітньою лінією «Дитина у світі культури»	185
4.4. Діагностика за освітньою лінією «Гра дитини»	221
4.5. Діагностика за освітньою лінією «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі»	240
4.6. Діагностика за освітньою лінією «Мовлення дитини»	265
ПІСЛЯМОВА	278
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	281
ДОДАТКИ	293

ПЕРЕДМОВА

Модернізація сучасної системи вищої освіти України передбачає якісно нову підготовку фахівців дошкільної галузі, здатних до активної, творчої професійної діяльності. В умовах закладів вищої педагогічної освіти така підготовка передбачає не лише засвоєння теоретичних знань, а й забезпечення професійного становлення майбутнього вихователя.

На сучасному етапі розвитку України вагоме місце в освіті відведено підготовці фахівців високого рівня, тому заклади вищої освіти (далі – ЗВО) повинні випускати компетентного, всебічно підготовленого фахівця. Одним із пріоритетних напрямів в освітньому процесі є оволодіння майбутніми педагогами знаннями та вміннями інноваційного, науково-дослідницького та управлінського характеру, а також практичними вміннями здійснення діагностування дітей дошкільного віку.

В освітньому процесі закладу вищої освіти зазначені компоненти інтегруються в особистісну модель професійного зростання. Тобто сучасний вихователь дітей дошкільного віку має бути професійно компетентним – здатним засвоювати свої знання та вміння на практиці.

Підготовку студентів до педагогічної діяльності дослідники пов'язують з її кінцевим результатом – формуванням готовності до певного виду педагогічної діяльності.

У сучасному закладі дошкільної освіти (далі – ЗДО) актуальними є питання, пов'язані з організацією системи моніторингу освітнього процесу, діагностики успішності та ефективності педагогічної діяльності.

Здійснення дослідницької діяльності в межах діагностування є підставою для подальшого прогнозування, планування та здійснення освітнього процесу в закладі дошкільної освіти.

За даними психолого-педагогічної науки, успішне навчання та розвиток дошкільників можливий лише за умов, коли дитина набула відповідного особистісного, інтелектуального та фізичного розвитку, який забезпечує їй подальший психологічний комфорт і становлення її як особистості. Отже, квінтесенцією всього освітнього процесу в дошкільному періоді є наукове психолого-педагогічне діагностування рівнів розвитку дитини.

Провідні науковці стверджують, що на кінець дошкільного віку у дитини повинні бути сформовані такі базові показники – компоненти загальної культури особистості: соціально-емоційний розвиток (навички спілкування з дорослими та ровесниками, знання певних норм і правил суспільної поведінки); інтелектуальний розвиток; «Я-компетенція» (вміти правильно оцінювати свої реальні та потенційні можливості, мати певні уявлення про себе як особистість); фізичні компетенції (певні анатомо-фізіологічні особливості); духовно-моральні якості та культурно-гігієнічні навички.

Нормативним документом, що визначає готовність дитини до навчання в закладі дошкільної освіти, є Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція).

Базовий компонент дошкільної освіти – Державний стандарт дошкільної освіти України, який реалізується програмами та навчально-методичним забезпеченням, що затверджуються Міністерством освіти і науки України. У документі зведено норми і положення, що визначають державні вимоги до рівня освіченості, розвиненості та вихованості дитини 6–7 років; сумарний кінцевий показник набутих дитиною компетенцій перед її вступом до школи.

Базовий компонент дошкільної освіти передбачає засвоєння її змісту як завершеного етапу, розрахованого на весь період дошкільного дитинства, сформованість мінімально достатнього та необхідного рівня освітніх компетенцій дитини перших 6–7 років життя, що забезпечує її повноцінний психофізичний та особистісний розвиток і психологічну готовність до навчання у школі. Визначені Базовим компонентом дошкільної освіти вимоги до обсягу необхідної інформації, життєво важливих умінь і навичок, системи ціннісних ставлень до світу та самої себе є обов'язковими для виконання всіма учасниками освітнього процесу в закладі дошкільної освіти незалежно від їх підпорядкування, типу і форми власності.

Базовий компонент дошкільної освіти містить інваріантну складову, що сформована на державному рівні і є обов'язковою для навчальних закладів різних типів і форм власності, які забезпечують реалізацію завдань дошкільної освіти.

Інваріантну частину змісту дошкільної освіти систематизовано за освітніми лініями «Особистість дитини», «Дитина в соціумі», «Дитина в природному довкіллі», «Дитина у світі культури», «Гра дитини», «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі», «Мовлення дитини», що забезпечує неперервність змісту освітніх ліній дошкільної та початкової ланок.

У посібнику вміщено теоретичний матеріал, що висвітлює основні напрями психолого-педагогічного діагностування дошкільників для визначення рівня засвоєння вихованцями вимог інваріантної складової змісту Базового компонента дошкільної освіти (нова редакція).

Проблема діагностування дітей дошкільного віку – одна з найбільш актуальних у теорії та методиці дошкільної освіти. Дошкільна педагогіка і психологія та спеціальні діагностичні дослідження переконливо показали, що дошкільне дитинство, яке становить лише частину життя людини, має надзвичайно важливе значення у становленні особистості. Саме психолого-педагогічне діагностування розкриває нові горизонти у вивченні особистості дошкільника, надає підґрунтя для прогнозування та підтримку різних форм активності дитини (фізичної, пізнавальної, моральної, емоційно-ціннісної, комунікативно-мовленнєвої тощо). Діагностування дітей дошкільного віку допомагає у створенні умов для пробудження та розвитку творчих сил, здібностей, нахилів, інтересів і підготовки до школи.

Зміст посібника обмежується, головним чином, оглядом діагностичного матеріалу для дослідження основних рівнів психофізичного, психолого-педагогічного, інтелектуального, соціально-емоційного, духовного розвитку на підставі описаних вікових особливостей дітей раннього та дошкільного віку.

Представлені методи діагностування доступні для використання в освітньому процесі та як науково-практичний матеріал для студентів ЗВО, магістрантів, аспірантів, викладачів і людей, зацікавлених проблемами вивчення особистості дошкільника.